

Marleen Nelen

De vogels

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij

Een weg is ook een patroon. Als je hoog genoeg zou gaan, echt hoog, ik bedoel zo hoog als vogels, dan zou je merken dat de wegen niet eender welke kant op gaan, maar dat ze samenkomen en wegvloeien, in elkaar haken zoals rivieren doen, of nee, zoals takken ineenstrengelen en kruin zijn. Dan zou je ontdekken dat alle wegen samen iets vormen, een teken, of een hint. Daar alleen al zou je een vogel voor willen zijn. Om dat te kunnen zien. Wat de wegen bedoelen.

DEEL I

Be patient, for the world is broad and wide.

– Edwin Abott Abott

Mika

Buzău, Muntenia, 1 december 1874

Uit een donkere straat kwam een hond gestoven, hij remde vlak voor me, grauwde en toonde zijn tandvlees. Zijn flanken waren hol en door het gat van zijn rechteroog liep een litteken. Hij snuffelde aan Csirke, die dieper onder mijn jas kroop. De hond kende het hier, dus volgde ik hem. We kroepen over een muur en staken sluipend een tuin over. Half verscholen achter een iep stond een berghok.

‘Bedankt,’ fluisterde ik tegen de hond, voor hij in de nacht verdween.

Toen ik de deur openduwde, knarsten de scharnieren. Ik bleef staan en luisterde. De wind ruiste door de iep, het huis bleef zwart. Het hok stond vol rommel, de vloer was van aarde en er lagen scherven. Csirke scharrelde lusteloos, liet zich naast me neerzakken en gaapte. Ik legde een hand om haar heen. Verdriet drukte tegen mijn ribben, het nam de plek van mijn adem in.

Met het eerste licht glipte ik naar buiten. Csirke kakelde ontevreden.

‘Stil,’ siste ik. ‘Ik kom terug.’

Papa en Ymir moesten hier ergens zijn. Ik koos zomaar een richting en begon te lopen. De mensen waren gevangen tussen muren en ik was vrij.

Of zij hadden een huis en ik doolde verloren rond.

Ik gluurde overal naar binnen, alsof ik papa daar zou vinden. Op een tapijt zat een meisje met een porseleinen pop te spelen. Een vrouw haalde een versgebakken brood uit de oven, de geur maakte me misselijk van de honger.

Het politiekantoor was aan een zanderig plein. Achter getraliede ramen liepen agenten heen en weer. Ik hurkte aan de overkant en staarde naar de deur, die zo zou opengaan. Straks lieten ze papa vrij, hij zou op het trapje verschijnen, zijn gezicht zou opklaren als hij me zag. Alles zou in de plooi vallen: we kregen onze paarden terug, en met het geld dat we voor Woeste kregen, kochten we een nieuwe kar.

Twee agenten kwamen naar buiten, een van hen had een neus die ooit gebroken was geweest. Hij staarde naar me terwijl hij een sigaret in zijn mond wipte en zei iets tegen de andere agent, die vuil grijnsde. Ik hield me klaar om weg te rennen, maar toen draaiden ze zich om en stapten weg.

Op de zwengel van een waterpomp zat een kauw te roepen, een kar rammelde voorbij. Mensen liepen langs, ze moesten allemaal ergens naartoe. De dag ging zijn gang en van papa was geen spoor. Een orgelman kwam liedjes spelen, op zijn schouder zat een aap te bedelen. Een soldaat vroeg een wals en walste vrolijk met zijn meisje.

Toen ze weg waren slenterde de orgelman naar mij. Hij gaf me pinda's en keek me vragend aan.

'Mijn vader,' zei ik met tegenzin.

‘Vergeet het maar. Als ze iemand in hun klauwen hebben, laten ze niet los.’

‘Rot op,’ zei ik. ‘Ik hoef je pinda’s niet.’

Tegen de middag verzamelde ik mijn moed en ging het kantoor binnen. Onder een lamp zat een agent te schrijven, achter hem hing een portret van koning Franz Josef. Zowel de agent als de koning hadden bakkebaarden, een snor en een geschoren kin. Voorzichtig keek ik rond. Op een houten bord waren tekeningen geprikt, van mensen met gemeene tronies. Ik zag een karaf water en ik besepte dat ik dorst had, ik ging opeens dood van de dorst.

‘Ja?’

‘Ik zoek mijn vader.’

‘Hier? Dat is niet best.’ De Franz Josef-snor bewoog met zijn mond mee. ‘Naam?’

‘Mika.’

‘Mika hoe?’ Hij drukte de toppen van zijn vingers tegen elkaar en keek streng.

Even zweeg ik. Wat zou Vali ervan vinden dat ik hulp vroeg aan een agent?

‘Mijn vader heet Ayan Veres,’ zei ik toen, met een stem die klein klonk. ‘We zijn op weg naar zee. We hebben ook twee paarden. Ymir...’

Ik haperde omdat mijn tong niet meer wilde. In mijn oren klonk een geraas dat almaar luider werd. De muur achter Franz begon te golven, uit de hoeken van mijn ogen schoot zwart tevoorschijn, de tafel kantelde en de lamp slingerde opzij. Het volgende moment kreeg ik een harde dreun tegen de zijkant van mijn gezicht. Het zwart vulde

de hele kamer en er bleef alleen een kier over, die ook dichtging.

Franz hielp me naar een stoel die tot bij het open raam was geschoven en gaf me water. Hij had een klompvoet en pikkelde met een stok. Ik kreeg ook een snee brood die naar ui rook, maar mijn maag verdroeg hem niet en duwde hem terug in mijn keel. Ik dwong mezelf om het brood op te eten. Daarna voelde ik me beter.

‘Mag ik mijn vader zien?’ vroeg ik. ‘En waar zijn onze paarden?’

Franz pakte een papier van zijn bureau. ‘Dit is een schriftelijk verzoek om inlichtingen. Je hebt ook de handtekening van je voogd nodig.’

‘Mijn voogd? Maar die zit in jullie cel.’

‘Je moet de juiste procedure volgen. Stel je voor dat er geen regels waren en we allemaal zomaar wat zouden doen.’ Zenuwachtig keek hij naar de klok op de toren. ‘Nou, dag. Ik moet weer aan het werk’, en hij trok de stoel bijna onder me vandaan.

‘Kijk eens aan,’ zei een barse stem. ‘Hebben we bezoek?’

In het deurgat stond de man met de scheve neus. Franz schrok bijna even hard als ik.

‘Niks aan de hand, Farkas,’ zei hij, en duwde in mijn rug. ‘Gewoon een kwajongen. Hij ging net weg.’

Ik frommelde het formulier in mijn hand. Farkas kwam dichterbij en ik stapte opzij. Zijn hand schoot uit, ik dook en probeerde langs hem te glippen, maar hij had mijn haar beet. Hij draaide mijn arm op mijn rug en sleurde me naar het bord met tekeningen.

‘Dit tuig,’ blafte hij, ‘wordt in het hele land gezocht. Het zijn goddeloze schurken die hebben vermoord, gestolen en verkracht. Je zou ons erg helpen als je iemand zou herkennen.’

Aan mijn haar sleepte hij me langs de rij tekeningen en hield stil bij papa. Hij was het niet. Of toch wel. Farkas beukte mijn hoofd tegen het bord en ik knipperde tranen van pijn weg. Het slecht getekende portret moest papa voorstellen. Terwijl ik ernaar staarde, schoven Farkas’ vingers naar mijn nek en groeven zich in. Mijn keel ging dicht.

‘Hij ziet al paars,’ zei Franz bezorgd. ‘Je maakt hem nog dood.’

Farkas loste zijn greep een beetje en ik hapte naar lucht.

‘Je kan aan iemand zien of hij een moordenaar is,’ siste hij in mijn oor. ‘Brede kaken, dikke wenkbrauwen, en een donkere huid, natuurlijk. Toevallig liepen we gisteren zo iemand tegen het lijf. Hij had een paar prachtige paarden gestolen.’

‘Niet gestolen,’ zei ik schor.

‘O?’ deed Farkas verbaasd. ‘Je kent hem dus? We wilden zijn papieren controleren, maar die had hij niet. Hij was er gloeiend bij, betrapt op dakloos zwerven. Toen we naar de paarden vroegen loog hij dat hij barstte. We sloegen hem en staken zijn kar in brand, maar hij wilde nog steeds niet zeggen waar hij de paarden had gepikt. Dus namen we hem mee naar hier. Uit een oud telegram bleek dat hij een rentmeester heeft mishandeld. En nu duikt er ook nog een medeplichtige op.’

‘Krijg de touwtering,’ piepte ik.

Farkas boog zich naar me toe. ‘Ik heb je geloof ik niet goed verstaan. Durf je dat te...’

Ik gooide mijn hoofd achterover en stootte tegen zijn neus, die brak met een droge knap, en ik was vrij. Ik deed een uitval naar de stok van Franz, kreeg hem te pakken en zwiepte hem in het rond. De karaf viel van tafel en spatte uiteen. Ik stormde de trap af. Farkas zat me op de hiel en verspilde zijn adem door te tieren, hij alarmeerde het hele plein. Een man sprong voor me en opende zijn armen, ik maakte een scherpe bocht en spurtte langs de orgelman, die zijn orgeltje optilde, zijn been zwaaide vooruit en het houten onderstel viel om, en meteen daarna hoorde ik tumult achter me. Farkas maakte een geweldige tuimeling en ik rende een steeg in.

Ik verstopte me in het berghok, ik dronk de regen die door het dak lekte. De avond van de derde dag ging ik op zoek naar eten. Een vos haalde iets uit een vuilnisbak dat in een krant was gewikkeld. Het deksel kletterde op de grond en de vos stoof weg. Toen hij terugkeerde gooide ik hem een stuk vis toe. Ik stilde mijn ergste honger.

Daarna volgde ik het spoor van Franz’ klompvoet naar een appartementsgebouw met drie verdiepingen. Op een vensterbank flakkerden kaarsen, een grammofoon speelde een operette. Ik vatte post naast de jeneverbes aan de overkant. Ik hoopte dat Franz medelijden met me zou krijgen. Tenslotte had hij me een boterham gegeven.

Het duurde lang. Een windvlaag joeg door de straat en deed de naalden van de jeneverbes rillen. Ik rilde ook. Er viel ijsregen die sneeuw werd. Vlokken dwarrelden in dichte

rijen neer en bedekten de daken, de straat, de struik en mij met een dun laagje wit. Ik stak mijn armen onder mijn oksels en stampvoette.

Na middernacht ging de deur dan toch open. Met boos wapperende bakkebaarden hinkte Franz naar me toe.

‘Heb je je lesje nog niet geleerd?’

‘We hebben de paarden helemaal niet gestolen. Ymir is al zijn hele leven bij ons...’

‘Luister,’ begon hij. ‘Ik zei al dat er nu eenmaal regels zijn...’ Hij zweeg en staaarde me aan. ‘Verdomme,’ zei hij en keek om naar het gebouw, waarvan alle ramen donker waren. ‘Het klopt dat niemand jullie paarden heeft opgeëist. Ze worden verkocht en daarmee wordt een deel van je vaders schulden afbetaald. Voor het mishandelen van de rentmeester heeft hij achttien maanden dwangarbeid gekregen. Overmorgen, op 7 december, zetten we hem op de trein.’

‘Naar waar?’

‘Een goudmijn, meer zeg ik niet. Als je vader probeert te vluchten schieten ze hem dood, en jou ook. Dus doe geen domme dingen.’ Hij zocht in zijn kamerjas en stak me een geldbriefje toe. ‘Pak aan. En ik wil je hier niet meer zien.’

Ik werd wakker van een stem die riep: ‘Kom, kom.’ Het was al middag en de sneeuw onder de iep was gesmolten. In de tuin stond een vrouw met een wollen muts, ze strooide mais en kruimels. Ze draaide de zak om en er viel een groot stuk brood uit. Toen ging ze weer naar binnen.

Als de eerste vogel een roodborstje was, zou ik papa terugzien.

Geen minuut later wipte een vogel onder een struik vandaan. Op zijn borst glansde een rode vlek. Ik stuurde hem een luchtkus, hij was de dapperste.

Na hem doken mussen en een gaai op. Ze pikten ijverig tot drie kraaien ze wegjoegen. Ik sloop dichterbij. De zon weerkaatste in de ramen van het huis, met al dat geschitter kon ik niets zien. Misschien zat de vrouw met een verrekijker klaar en laadde haar man zijn geweer. Ik rende op goed geluk en griste het brood mee.

Csirke kreeg kruimels. Ongeduldig tikte haar snavel tegen mijn hand. Ik mengde het brood met speeksel en at traag om mijn honger te bedriegen.

Ik streek de kreukels van het formulier glad. Met een stompje potlood tekende ik papa zoals het hoorde: de hoek van zijn kaak, de wenkbrauw met het litteken, het vriendelijke putje in zijn kin en een ruitje in elke pupil – dat was het licht dat reflecteerde. Er vielen tranen op het blad en de wenkbrauw werd een vlek.

Ik wilde mijn fout ongedaan maken en sleurde aan de tijd tot hij kantelde: papa en ik lagen in de boerenkar en het werd langzaam licht. Ergens ver weg hoorde ik een vogel die ik niet kende. Ik zette Csirke op papa's borst. Toen ze in een knoop van zijn hemd pikte werd hij wakker. Eerst keek hij verbaasd, alsof hij was vergeten hoe de wereld eruitzag, toen werd hij nors. De echte wereld valt tegen, altijd. Hij zette Tereza's pot op het vuur en schraapte over zijn stoppelwangen. Na de koffie ging het beter. Ik schikte de riemen op Ymirs rug, die opgetogen snoof. Papa maakte een geluidje, en de kar schokte vooruit.

De volgende ochtend liep ik in alle vroegte langs de spoorweg. Ik klauterde tegen de berm op en waadde door het natte gras. Spreeuwen vlogen op uit een kornoelje. Ze landden op de luifel van het station en overlegden met schelle kreetjes of het al veilig was. Ik was struik, ik was gras, ik was lucht. De spreeuwen waren me al vergeten en foerageerden op de berm.

De horizon kleurde roze van de opkomende zon. In het westen groeide een rookpluim. De trein kwam dichterbij en minderde vaart. Hijgend en puffend stopte hij in het station. Mensen met koffers verdwenen in dampende stoom, die snel optrok. Daar was papa, de luifel sneed zijn hoofd af, zijn vest was gescheurd. Farkas hield het touw om zijn polsen vast, een andere agent stond op de uitkijk. Alles in mij wilde schreeuwend opspringen toen papa onder de luifel uit stapte. Zijn gezicht was paars en opgezwollen door de klappen, maar zijn schouders hingen niet. Hij was taaier dan het taaiste riet. Farkas zei iets en lachte uitbundig. Papa keek droevig.

Ik klapte in mijn handen. Papa kon me niet horen, de trein maakte te veel kabaal, maar alle spreeuwen keken op. Ik klapte nog eens. Een spreeuw vloog op, en meteen erna volgden de anderen. Terwijl ze boven het station cirkelden kwamen er mezen, zwaluwen en nog andere vogels bij. Ze vormden een wolk, die bonsde als een hart. De zwerm viel uiteen en smolt weer samen. Het werd een heel spektakel, reizigers drukten hun gezicht tegen het glas en de machinist hing uit het raampje. Alleen papa wist hoe het zat. Hij volgde het zwenken van de vogels, zijn gezicht ontspande.

De lucht trilde. De vogels deden hun stinkende best, ze

trokken magische lijnen langs de hemel. Onverwachts veranderden ze van richting, ze doken als één lichaam en voerden papa mee, ze brachten hem naar mij. Hij keek naar de berm en ik ging staan, zodat hij me kon zien. Hij glimlachte, haalde vluchtig zijn schouders op. Hij bedoelde dat hij er een potje van had gemaakt. Zijn lippen bewogen, ze zeiden mijn naam, Mika, één keer. Farkas rukte aan het touw. Papa struikelde vooruit, zette een voet op de treeplank, stapte in.

Na het gillen van de stoomfluit trok de trein op gang. Wielen maalden, eerst hortend en dan sneller. Alle vogels vlogen met de trein mee, de veldleeuweriken gingen het hoogst. De wagons schrompelden ineen tot een dunne streep. Hun cadans verstomde.

De stilte die volgde was anders dan alles wat ik ooit had gehoord.